

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
і плани семінарських занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК"
для студентів спеціальності 8.15010008
"Публічне адміністрування"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 12 від 21.02.2014 р.

Укладач Грузд М. В.

М54   Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і плани семінарських занять з навчальної дисципліни "Соціальний розвиток" для студентів спеціальності 8.15010008 "Публічне адміністрування" денної форми навчання / укл. М. В. Грузд. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 36 с. (Укр. мов.)

Подано методичні рекомендації до виконання практичних завдань. Наведено порядок підготовки та проведення семінарських занять, що визначається методичними рекомендаціями та завданнями для семінарських занять.

Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей.

Вступ

З метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні опанувати знання і сформувати професійні компетентності в галузі політичної економії, управління персоналом, економіки праці та соціально-трудоких відносин, менеджменту персоналу, соціології праці, планування розвитку території, державного регулювання економіки та економічної політики.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час групової роботи з означених питань.

У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена у ході обговорення.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому відбувається формування вмінь та навичок виконання певних видів роботи: розрахунків соціальних показників і міжнародних соціальних стандартів, опрацювання нормативно-правових актів, обґрунтування висновків щодо підвищення рівня та якості життя населення і соціальної складової регіонального розвитку в цілому.

У процесі практичного заняття студенти самостійно або у малих групах вирішують запропоновані завдання різного рівня складності. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння студентами матеріалу викладач перевіряє та оцінює результати роботи, підводить підсумки її виконання. Слід зазначити, що в межах навчальної дисципліни "Соціальний розвиток" і з метою опанування студентами всіх видів економічних розрахунків практичні заняття рекомендується проводити за окремо взятими темами чи питаннями.

На практичних та семінарських заняттях із даної дисципліни закріплюються та поглиблюються одержані на лекціях знання та формуються професійні компетентності. Порядок підготовки та проведення семінарських занять визначається методичними рекомендаціями та завданнями для семінарських занять.

План проведення практичних (семінарських) занять наведено в табл. 1.

План проведення практичних (семінарських) занять

Назва теми	Перелік практичної роботи (опрацьованих питань)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи соціального розвитку			
Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни	1. Предмет дисципліни й основні поняття. 2. Завдання дисципліни "Соціальний розвиток". 3. Місце та роль науки в системі економічних дисциплін, її зв'язок з іншими науками. 4. Методологія дисципліни "Соціальний розвиток". <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Шляхи досягнення міжнародних параметрів соціального розвитку". <i>Проблемна лекція</i> з питання "Макроекономічна збалансованість у суспільстві". <i>Робота в малих групах</i> "Структурна перебудова мережі установ соціальної сфери"	2	[1 – 3; 8 –12; 20; 21; 23 –25]
Тема 2. Модернізація системи соціальних відносин	1. Соціально-трудова відносина як об'єкт соціальної політики. 2. Види і функції соціальних інститутів. 3. Основні фактори, які впливають на соціальну нерівність. <i>Проблемна лекція</i> з питання "Стратегічні кроки державної політики на шляху формування середнього класу". <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Шляхи реформування ринку праці". <i>Практичне заняття</i> "Аналіз демографічної ситуації в Україні"	2	[2; 3; 7 – 11; 13; 20; 21; 23 –26]
Тема 3. Теоретико-методологічні підходи до аналізу соціального розвитку	1. Основні соціальні показники. 2. Фактори, що впливають рівень людського розвитку. <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Шляхи подолання бідності в Україні". <i>Проблемна лекція</i> з питання "Ефективність роботи всієї системи освіти". <i>Практичне заняття</i> "Аналіз індексу людського розвитку регіонів України"	2	[1; 2; 11; 16; 18; 19; 24]

1	2	3	4
Тема 4. Державна політика соціального розвитку	1. Соціальна допомога та соціальні послуги. 2. Культурна політика держави. 3. Стан охорони здоров'я в Україні. <i>Робота в малих групах</i> "Роль неурядових громадських організацій у розвитку системи соціального захисту". <i>Проблемна лекція</i> з питання "Стратегічний блок формування і реалізації культурної політики". <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Пріоритетні напрями розвитку культури в Україні"	2	[1 – 3; 6; 8 – 10; 20; 21; 24 – 26]
Тема 5. Проблемні питання формування єдиного гуманітарного простору в Україні	1. Гуманітарний розвиток та гуманітарна політика. 2. Національна свідомість. 3. Міжетнічна взаємодія. <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Національні пріоритети гуманітарного розвитку України". <i>Проблемна лекція</i> з питання "Залучення громадян до вирішення завдань публічного врядування". <i>Робота в малих групах</i> "Прагнення самореалізації чи актуалізації"	2	[1; 2; 7 – 10; 15; 20 – 23; 25]
Тема 6. Організаційний розвиток соціальних структур	1. Види соціальних структур. 2. Організаційний розвиток соціальних структур. <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Переваги і недоліки соціального партнерства". <i>Проблемна лекція</i> з питання "Адміністративна реформа в Україні"	2	[6; 9; 11; 14; 20; 21; 24 – 26]
Змістовий модуль 2. Діагностика соціального розвитку			
Тема 7. Теоретичні засади діагностики соціального розвитку	1. Механізм оцінювання державного управління у сфері соціальної політики. 2. Діагностика соціального розвитку: поняття та функції. 3. Міжнародні показники соціального розвитку. <i>Семінар-дискусія</i> з питання "Фінансування людського розвитку". <i>Кейс</i> "Перспективи динаміки та створення сценаріїв розвитку соціуму"		

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
	<p><i>Робота в малих групах</i> "Інформаційна база процесу формування, реалізації та коригування соціального розвитку на регіональному рівні".</p> <p><i>Робота в малих групах</i> "Оцінка діяльності відповідних структур публічної влади щодо попередження захворювань".</p> <p><i>Практичне заняття</i> "Аналіз матеріального добробуту населення".</p> <p><i>Практичне заняття</i> "Аналіз мінімального споживчого бюджету".</p> <p><i>Практичне заняття</i> "Аналіз умов проживання населення, стану та охорони здоров'я"</p>	4	[1 – 3; 5; 12; 14; 16; 18; 24 – 26]
<p>Тема 8. Застосування методів діагностики регіонального соціального розвитку в системі державного управління</p>	<p>1. Інформаційна база для оцінювання соціального розвитку.</p> <p>2. Показники майнового розшарування та бідності.</p> <p>3. Дослідження динаміки соціальних змін.</p> <p>4. Організація експертного опитання.</p> <p><i>Практичне заняття</i> "Аналіз зайнятості міського населення".</p> <p><i>Практичне заняття</i> "Аналіз соціальної безпеки людини".</p> <p><i>Кейс</i> "Оцінка рівня ефективності впровадження державної програми".</p> <p><i>Робота в малих групах</i> "Управління соціальними відносинами на місцевому рівні"</p>	4	[1; 2; 5; 16; 18; 19; 22; 24]

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань із навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи соціального розвитку

Завдання 1. Аналіз демографічної ситуації в Україні

Завдання 1.1. Провести аналіз динаміки наявного населення за даними табл. 2.

Таблиця 2

Кількість наявного населення, тис. осіб

Регіони	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Україна	45 778,5	45 633,6	45 553,0
АРК	19 63,5	1 963,0	1 965,2
Вінницький	1 641,2	1 634,2	1 627,0
Волинський	1 037,2	1 938,6	1 040,0
Дніпропетровський	3 336,5	3 320,3	3 307,8
Донецький	4 433,0	4 403,2	4 375,4
Житомирський	1 279,0	1 273,2	1 268,9
Закарпатський	1 247,4	1 250,7	1 254,4
Запорізький	1 801,3	1 791,7	1 785,2
Івано-Франківський	1 379,8	1 380,1	1 381,8
Київський	1 717,6	1 719,5	1 722,1
Кіровоградський	1 010,0	1 002,4	995,2
Луганський	2 291,3	2 272,7	2 256,5
Львівський	2 544,7	2 540,9	2 540,7
Миколаївський	1 183,3	1 178,2	1 173,5
Одеський	2 388,7	2 388,3	2 395,2
Полтавський	1 487,8	1 477,2	1 467,8
Рівненський	1 152,5	1 154,3	1 156,9
Сумський	1 161,5	1 152,3	1 143,2
Тернопільський	1 084,1	1 080,4	1 077,3
Харківський	2 755,1	2 742,2	2 744,4
Херсонський	1 088,2	1 083,4	1 078,2
Хмельницька	1 326,9	1 320,2	1 314,0
Черкаський	1 285,4	1 277,3	1 268,9
Чернівецький	904,3	905,3	907,2
Чернігівський	1 098,2	1 088,5	1 077,8
м. Київ	2 799,2	2 814,3	2 845,0
м. Севастополь	380,8	381,2	383,4

Завдання 1.2. Необхідно оцінити демографічний стан в Україні протягом 2011 – 2013 рр. на основі інформації, що міститься в табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані для розрахунку показників демографічного стану країни

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Кількість наявного населення, тис. осіб	45 778,5	45 633,6	45 553,0
Кількість народжених, осіб	497 689	502 595	520 705
Кількість померлих, осіб	698 235	664 588	663 139
Природний приріст населення, тис. осіб			
Коефіцієнт народжуваності			
Коефіцієнт смертності			
Міграційний приріст (скорочення) населення, тис. осіб	16,1	17,1	61,8
Коефіцієнт міграційного приросту (скорочення) населення	0,4	0,4	1,3
Кількість шлюбів	305 933	355 880	278 276
Коефіцієнт шлюбності	6,7	7,8	6,1
Кількість розлучень	126 068	61 872	49 807

Завдання 1.3. Провести аналіз основних напрямів міграції населення у 2012 році за допомогою даних табл. 4.

Таблиця 4

Основні напрями міграції у 2012 році

Напрями міграції	Осіб		
	число прибулих	число вибулих	сальдо міграції
Усі напрями міграції	642 819	629 372	13 447
У межах України	609 902	609 902	–
Внутрішньо регіональна міграція	367 104	367 104	–
Міжрегіональна міграція	242 798	242 798	–
Міждержавна міграція	32 917	19 470	13 447

Завдання 1.4. Провести аналіз міждержавної міграції населення за регіонами та визначити міграційне сальдо у 2012 році за допомогою даних табл. 5.

Міждержавна міграція населення за регіонами у 2012 році

Регіони України	Міждержавна міграція		
	число прибулих	число вибулих	сальдо міграції
Україна	32 917	19 470	
АР Крим	3 534	1 402	
Вінницька	1 376	586	
Волинська	470	437	
Дніпропетровська	1 580	1 229	
Донецька	3 118	2 409	
Житомирська	478	359	
Закарпатська	251	480	
Запорізька	1 482	880	
Івано-Франківська	522	392	
Київська	714	275	
Кіровоградська	428	336	
Луганська	1 382	1 827	
Львівська	529	636	
Миколаївська	927	429	
Одеська	3 793	842	
Полтавська	603	409	
Рівненська	313	448	
Сумська	609	429	
Тернопільська	336	329	
Харківська	2 490	1 967	
Херсонська	618	461	
Хмельницька	580	335	
Черкаська	645	316	
Чернівецька	614	219	
Чернігівська	783	465	
м. Київ	3 970	1 254	
м. Севастополь	772	319	

Методичні рекомендації

Природний приріст населення визначається як різниця між кількістю народжених протягом аналізованого періоду і кількістю померлих.

Коефіцієнт народжуваності (K_n) розраховується за такою формулою:

$$K_n = \frac{K_{\text{народ.}}}{\text{Ч}_{\text{нас.}}} \times 1000, \quad (1)$$

де $K_{\text{народ.}}$ – кількість народжених, осіб;

$\text{Ч}_{\text{нас.}}$ – середньорічна кількість населення, осіб.

Коефіцієнт смертності (K_c) розраховується за такою формулою:

$$K_c = \frac{K_{\text{помер.}}}{\text{Ч}_{\text{нас.}}} \times 1000, \quad (2)$$

де $K_{\text{помер.}}$ – кількість померлих, осіб.

Завдання 1.5. Оцінити природний рух населення за місцем проживання, за роками. Зробити обґрунтовані висновки (табл. 6).

Таблиця 6

Природний рух населення за роками

Показник	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Кількість народжених, у тому числі	512 525	497 689	502 595	520 705
у сільській місцевості	253 714	122 090	108 970	220 067
Кількість померлих, у тому числі	706 739	698 235	664 588	663 139
у сільській місцевості	267 544	238 765	214 450	186 548
Природний приріст, у тому числі				
у сільській місцевості				

Завдання 1.6. Оцінити економічну активність населення за роками. Зробити обґрунтовані висновки.

Запропонувати заходи підвищення рівня економічної активності населення (табл. 7).

Економічна активність населення

Показник	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Економічно активне населення, тис. у віці 15 – 70 років	22 150,3	22 051,6	22 056,9	22 011,5
Зайняте населення, тис. у віці 15 – 70 років	20 191,5	20 266,0	20 324,2	20 354,3
Безробітне населення країни, тис. у віці 15 – 70 років	1 515,0	1 417,6	1 425,1	1 958,8
Економічне неактивне населення, тис. у віці 15 – 70 років	13 542,1	13 312,0	12 971,1	12 823,0
Рівень економічної активності, % у віці 15 – 70 років	63,3	63,7	64,3	64,6
Рівень зайнятості населення, % у віці 15 – 70 років	57,9	58,7	59,3	57,7
Рівень безробіття населення, % у віці 15 – 70 років	8,8	8,1	7,9	7,5

Завдання 2. Аналіз індексу людського розвитку регіонів України

Завдання 2.1. На основі наведених у табл. 8 даних, розрахувати за роками такі показники: індекс тривалості життя, індекс досягнутого рівня освіти та індекс людського розвитку.

Таблиця 8

Вихідні дані для розрахунку показників рівня життя населення

Роки	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Грамотність серед дорослого населення, %	Сукупна частка учнів, %	Індекс реального ВВП на душу населення
1	68,7	95,0	69,8	0,545
2	71,3	98,0	70,1	0,585
3	77,2	99,0	71,3	0,653

Методичні рекомендації

Під час розрахунку індексу людського розвитку середня тривалість життя приймається в діапазоні 25 – 85 років.

Індекс тривалості життя визначається за формулою:

$$I_{ТЖ} = \frac{OT_{ж} - 25}{85 - 25}, \quad (3)$$

де $I_{ТЖ}$ – очікувана тривалість життя.

Індекс рівня освіти розраховується за формулою:

$$I_{PO} = \frac{2 \times I_{ГР} + I_{УЧ}}{3}, \quad (4)$$

де $I_{ГР}$ – індекс грамотності дорослого населення;

$I_{УЧ}$ – індекс частки учнів.

Індекс людського розвитку розраховується за формулою:

$$I_{ЛР} = \frac{I_{ВВП} + I_{PO} + I_{ТЖ}}{3}, \quad (5)$$

де $I_{ВВП}$ – індекс реального ВВП на душу населення.

Завдання 2.2. Розрахувати індекс рівня життя та зробити висновок щодо впливу окремих його складових на його динаміку. Вихідні дані для розрахунку наведені в табл. 9, 10.

Таблиця 9

Вихідні дані для розрахунку індексу здоров'я та індексу споживання

Роки	Середня тривалість життя, роки	Час хвороби протягом життя, роки	Час інвалідності, роки	Обсяг особистого споживання за рік, грн	Норматив особистого споживання за рік, грн
2011	68,27	0,1 398	3,5 773	1 567,8	2 300
2012	69,29	0,1 453	3,5 776	1 870,9	2 500
2013	67,78	0,1 598	3,9 875	2 508	2 985

Вихідні дані для розрахунку індексу освіти

Роки	Кількість випускників 9-х класів	Кількість випускників 11-х класів	Кількість випускників ПТУ	Кількість випускників технікумів	Кількість випускників ВУЗів
2008	768	485	234,7	134,6	413,8
2009	809	452	215,4	123,5	456,4
2010	712	417	198,2	114,8	549,2
Тривалість навчання	9,0	11,0	12,0	13,5	17,5

Методичні рекомендації

1. Індекс здоров'я ($I_{зд}$) розраховується за формулою:

$$I_{зд} = (\Pi_{сер} - Б - I) / 90, \quad (6)$$

де $\Pi_{сер}$ – середня тривалість життя;

Б – час хвороби протягом життя;

I – час інвалідності.

2. Індекс споживання ($I_{сп}$) розраховується за формулою:

$$I_{сп} = \frac{P_{до}}{P_{н}}, \quad (7)$$

де $P_{до}$ – обсяг особистого споживання за рік;

$P_{н}$ – норматив особистого споживання за рік.

3. Індекс освіти ($I_{о}$) розраховується за формулою:

$$I_{о} = \frac{V_9 \times 9 + V_{11} \times 11 + V_{пту} \times 12 + V_{тех} \times 13,5 + V_{вуз} \times 17,5}{V_9 + V_{11} + V_{пту} + V_{тех} + V_{вуз}}, \quad (8)$$

де V_9 – кількість випускників 9-х класів;

V_{11} – кількість випускників 11-х класів;

$V_{пту}$ – кількість випускників ПТУ;

$V_{тех}$ – кількість випускників технікумів;

$V_{вуз}$ – кількість випускників ВУЗів.

4. Індекс рівня життя ($I_{рж}$) розраховується за формулою:

$$I_{рж} = I_{зд} \times I_{сп} \times \frac{I_0}{12}. \quad (9)$$

Завдання 2.3. Розрахувати індекс розвитку людського потенціалу та індекс зuboжіння. Вихідні дані для розрахунку наведені в табл. 11.

Таблиця 11

Вихідні дані для розрахунку індексу розвитку людського потенціалу та індексу зuboжіння

Показник	Держава А	Держава Б
Очікувана тривалість життя, років	68,9	75,3
Рівень освіченості дорослого населення, %	99,0	78,4
Сукупна частка осіб, що навчаються, %	67,3	68,5
Реальний ВВП на одну особу, дол. США	45 690	20 900
Знедоленість із точки зору тривалості життя, %	3,1	20,4
Знедоленість із точки зору знань, %	6,4	15,0
Знедоленість із точки зору належного рівня життя, %	9,0	17,3
Знедоленість із точки зору ізоляції, %	0,2	–
Частка населення, яка не має можливості користуватися медичними послугами	3,9	7,8
Частка населення, яка не має доступу до питної води, %	12,2	–
Частка дітей, у віці до 5 років, яка страждає на відставання у вазі, %	3,4	7,6

Методичні рекомендації

Індекс тривалості життя ($I_{ТЖ}$) розраховується за такою формулою:

$$I_{ТЖ} = (\text{очікувана тривалість життя} - 25) / (85 - 25). \quad (10)$$

Індекс освіченості ($I_{освіти}$) розраховується за формулою:

$$I_{освіти} = (2 \times \text{індекс грамотності дорослого населення} + \text{індекс охоплення навчання}) / 3. \quad (11)$$

Індекс ВВП на душу населення розраховується за формулою:

$$I_{\text{ВВП}} = \frac{\log y - \log 100}{\log 40000 - \log 100}, \quad (12)$$

де y – реальний ВВП на душу населення.

Індекс зuboжіння розраховується за формулою:

$$I_{\text{зубож}} = \frac{\Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3 + \Pi_4}{4}, \quad (13)$$

де $I_{\text{зубож}}$ – індекс зuboжіння;

Π_1 – знедоленість із точки зору тривалості життя;

Π_2 – знедоленість із точки зору знань;

Π_3 – знедоленість із точки зору належного рівня життя;

Π_4 – знедоленість із точки зору ізоляції.

Індекс розвитку людського потенціалу ($I_{\text{РЛП}}$) розраховується за формулою:

$$I_{\text{РЛП}} = \frac{1}{3} (I_{\text{ТЖ}} + I_{\text{освіти}} + I_{\text{ВВП}}). \quad (14)$$

Змістовий модуль 2. Діагностика соціального розвитку

Завдання 3. Аналіз матеріального добробуту населення

Завдання 3.1. Визначити індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення. Витрати населення на купівлю товарів, оплату послуг та обов'язкові платежі в 2012 р. становили 28 017 млн грн. У 2013 р. витрати зростають у 1,9 раза. Індекс цін на товари та послуги до 2013 р. – 1,5. Кількість населення у 2012 році – 45 633,6 тис. осіб. У 2013 р. населення зменшиться на 2,04 %.

Методичні рекомендації

Індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення розраховується за формулою:

$$I_D = \frac{D_{ЗР}}{D_{БР}}, \quad (15)$$

де I_D – індекс зростання (падіння) реальних доходів на душу населення;

$D_{ЗР}$ – доходи населення звітного року;

$D_{БР}$ – доходи населення базового року.

Завдання 3.2. Розрахувати реальну заробітну плату робітників та службовців у 2014 році та її зростання порівняно з 2013 роком за такими даними:

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників зростає на 14 % порівняно з 2013 р., коли вона становила 3 622 грн. Прибутковий податок становить 15 %. Реальна заробітна плата працівників у 2013 р. очікується у розмірі 3 945,3 грн. Середній індекс цін на товари та послуги становить 92,45 % відносно 2013 р.

Завдання 3.3. Розрахувати реальну заробітну плату робітників і службовців у прогнозному році та її зростання порівняно з базовим роком за такими даними:

Середньомісячна заробітна плата робітників та службовців зростає на 15 % порівняно з базовим роком, коли вона становила 2 491 грн. Реальна заробітна плата робітників та службовців у базовому році очікується в розмірі 2 680,5 грн. Середній індекс цін на товари, тарифи на послуги, які надані робітникам і службовцям, обчислений у розмірі 98,5 % відносно базисного року.

Методичні рекомендації

Розрахунок варто вести в такій послідовності:

визначити розмір заробітної плати (звітного року або прогнозу), скоригувавши на приріст середньомісячну заробітну плату робітників та службовців;

визначити розмір заробітної плати без утримань;

визначити розмір реальної заробітної плати (звітного року або прогнозу), скоригувавши на середній індекс цін на товари та тарифи на послуги, які надані робітникам і службовцям;

розрахувати зміни в абсолютних величинах;

розрахувати темп приросту реальної заробітної плати (звітного року або прогнозу).

Завдання 3.4. На основі наведених у табл. 12 вихідних даних про структуру грошових доходів і витрат населення, проаналізувати динаміку складових доходів та витрат.

Таблиця 12

Структура грошових доходів та витрат населення, %

Грошові доходи та витрати населення	2008 рік	2009 рік	2010 рік
<i>Грошові доходи</i>	100	100	100
Оплата праці робітників і службовців	57,3	57,7	53,1
Оплата праці працівників колективних сільськогосподарських підприємств	1,4	0,7	0,3
Доходи фізичних осіб	0,3	0,4	0,5
Пенсії та допомоги	19,1	24,3	19,8
Стипендії	0,4	0,3	0,3
Інші надходження	21,5	16,6	26,0
<i>Грошові витрати</i>	100	100	100
Купівля товарів	73,0	61,9	59,2
Оплата послуг	16,9	25,0	23,9
Обов'язкові платежі та добровільні внески	9,6	12,4	15,7
Інші витрати	0,5	0,7	1,2
<i>Чисті грошові доходи</i>	100	100	100
Споживчі витрати	82,7	75,4	74,3
Заощадження та придбання цінних паперів	1,6	6,7	2,5
Зміна залишку наявних грошей	7,0	3,7	4,7

Завдання 3.5. На основі наведених у табл. 13 вихідних даних про структуру грошових доходів і витрат населення країни, проаналізувати динаміку складових доходів та витрат. Зробити ґрунтовні висновки.

Структура грошових доходів та витрат населення України, млн грн

Грошові доходи та витрати населення	2010 рік	2011 рік	2012 рік
<i>Грошові доходи</i>	1 101 175	1 266 753	1 407 197
Заробітна плата	449 553	529 133	593 213
Прибуток та змішаний доходи	160 025	200 230	212 420
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	413 741	469 386	526 944
з них соціальні допомоги	237 213	263 633	301 044
<i>Витрати та заощадження населення</i>	1 101 175	1 266 753	1 407 197
Придбання товарів та послуг	838 213	1 030 635	1 179 071
Доходи від власності (сплачені)	28 844	29 064	28 017
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	72 251	83 931	95 549
Нагромадження нефінансових активів	19 578	-1 159	18 525
Приріст фінансових активів	142 289	124 282	86 035

Методичні рекомендації

На основі вихідних даних розрахувати: визначити зміни структури доходів і витрат; визначити питому вагу кожної складової грошових доходів та витрат населення; зробити відповідні висновки.

Завдання 3.6. На основі наведених в табл. 14 вихідних даних про середньомісячну номінальну заробітну плату працівників проаналізувати її динаміку за видами економічної діяльності.

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників за видами економічної діяльності, грн

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників	2010 рік	2011 рік	2012 рік
1	2	3	4
Україна	2 239	2 633	3 026
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	1 430	1 800	2 023

1	2	3	4
Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	1 787	2 300	2 534
Рибальство, рибництво	1 191	1 369	1 552
Промисловість	2 580	3 120	3 500
Будівництво	1 754	2 251	2 491
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1 874	2 339	2 696
Діяльність готелів та ресторанів	1 455	1 777	2 057
Діяльність транспорту та зв'язку	2 726	3 138	3 474
Фінансова діяльність	4 601	5 340	5 954
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	2 436	2 935	3 436
Державне управління	2 747	3 053	3 442
Освіта	1 889	2 081	2 527
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1 631	1 778	2 201
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту	2 065	2 380	2 964

Завдання 3.7. Провести аналіз наявного доходу населення за даними табл. 15. Зробити ґрунтовні висновки.

Таблиця 15

Наявний дохід населення

Регіони	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	усього, млн грн	на одну особу, грн	усього, млн грн	на одну особу, грн	усього, млн грн	на одну особу, грн
1	2	3	4	5	6	7
Україна	847 949	18 485,6	988 983	21 637,9	1 091 100	23 931,1
АРК	30 409	15 480,0	35 793	18 231,0	38 139	19 418,1
Вінницький	263 664	16 018,0	31 265	19 090,8	33 944	20 816,9

1	2	3	4	5	6	7
Волинський	14 840	14 311,9	17 289	16 657,7	18 974	18 256,5
Дніпропетровський	69 394	20 739,4	80 888	24 302,4	90 369	27 268,9
Донецький	94 860	21 317,3	109 968	24 890,3	120 889	27 541,7
Житомирський	20 231	15 775,9	23 884	18 716,4	26 361	20 740,4
Закарпатський	15 825	12 699,6	18 738	15 002,4	19 822	15 824,7
Запорізький	36 530	20 221,4	42 550	23 684,9	46 290	25 882,0
Івано-Франківський	20 716	15 009,4	24 471	17 732,6	26 094	18 895,0
Київський	33 558	19 513,9	38 703	22 520,1	45 004	26 153,0
Кіровоградський	15 632	15 417,7	18 151	18 039,2	19 718	19 741,7
Луганський	41 080	17 850,0	47 648	20 879,9	51 852	22 896,8
Львівський	42 064	16 513,8	48 833	19 204,4	53 816	21 180,7
Миколаївський	20 161	16 993,4	23 664	20 040,7	25 865	21 997,8
Одеський	38 896	16 275,2	45 704	19 135,0	50 392	21 069,5
Полтавський	26 873	17 990,9	31 010	20 917,4	33 567	22 795,9
Рівненський	16 855	14 629,8	19 984	17 326,2	22 340	19 331,9
Сумський	19 692	16 875,5	22 667	19 592,9	24 141	21 032,4
Тернопільський	15 020	13 824,2	17 697	16 351,3	18 774	17 401,1
Харківський	50 962	18 450,5	59 886	21 787,8	65 102	23 731,3
Херсонський	16 233	14 881,7	19 169	17 654,3	20 716	19 167,3
Хмельницька	20 995	15 781,0	24 800	18 838,2	26 753	20 312,0
Черкаський	20 347	15 769,2	23 379	18 246,3	25 332	19 897,9
Чернівецький	12 211	13 503,3	14 470	15 992,5	15 158	16 727,0
Чернігівський	18 354	16 625,0	21 283	19 465,0	23 038	21 268,5
м. Київ	103 347	37 012,7	119 500	42 576,7	114 0495	49 651,9
м. Севастополь	6 500	17 078,3	7 589	19 918,6	8 155	21 331,4

Завдання 4. Аналіз мінімального споживчого бюджету

Завдання 4.1. Розрахувати вартість продуктового набору для працездатної особи на місяць та рік. Вихідні дані для розрахунку наведені у табл. 16.

**Вихідні дані для розрахунку вартості прожиткового мінімуму
та вартості продуктового набору для працездатної особи**

Продукти харчування	Ціна одиниці товару, грн	Мінімальний рівень споживання у натуральному виразі за місяць, кг
Хліб і хлібопродукти	3,95	8,3
Картопля	3,5	6,5
Овочі	9,0	9,8
Фрукти і ягоди	25,8	3,9
Цукор	8,1	2,9
Кондитерські вироби	55,7	1,2
Масло вершкове	16,2	0,4
Олія	16,9	1,6
Яйця, шт.	1,7	20
Молоко і молокопродукти	16,0	18,3
М'ясо і м'ясопродукти	56,1	5,4
Риба і рибопродукти	18,4	1,7

Завдання 4.2. Розрахувати вартість прожиткового мінімуму та вартість продуктового набору для працездатної особи на місяць та рік. Питома вага вартості набору непродовольчих товарів складає 67 %. Питома вага витрат на побутові, комунальні, транспортні та інші послуги становить 54 % від вартості непродовольчого набору на місяць. Витрати на загальнообов'язкове державне страхування становлять 15 % вартості усіх продовольчих і непродовольчих товарів. Вихідні дані для розрахунку наведені у табл. 17.

**Вихідні дані для розрахунку вартості прожиткового мінімуму
та вартості продуктового набору для працездатної особи**

Продукти харчування	Ціна одиниці товару, грн	Мінімальний рівень споживання у натуральному виразі за рік, кг
1	2	3
Хліб і хлібопродукти	3,15	123,4
Картопля	7,8	95

1	2	3
Овочі	5,8	110
Фрукти і ягоди	10,9	64
Цукор	9,8	24
Кондитерські вироби	25,6	13
Масло вершкове	18,4	5
Олія	16,2	8
Яйця, шт.	0,9	220
Молоко і молокопродукти	7,9	150
М'ясо і м'ясопродукти	38,5	53

Методичні рекомендації

Вартість продуктового набору для працездатної особи на рік складає суму продуктів харчування помножених на мінімальний рівень споживання у натуральному виразі. Відповідно вартість продуктового набору для працездатної особи на місяць становить дванадцяті частину вартості продуктового набору для працездатної особи на рік. Прожитковий мінімум дорівнює сумі всіх витрат за відповідні періоди – місяць чи рік.

Розрахунок варто вести в такій послідовності:

розрахувати рівень споживання основних продуктів харчування на душу населення за роками;

визначити темпи зміни споживання окремих продуктів.

Завдання 5. Аналіз умов проживання населення, стану та охорони здоров'я

Вихідні дані для проведення аналізу умов проживання населення, стану та охорони здоров'я в табл. 18.

Таблиця 18

Вихідні дані для оцінки умов проживання населення

Показник рівня та якості життя населення	Значення показника	Ранг
1	2	3
Довгострокові цінності		
<i>Довге життя</i>		
Середня очікувана тривалість життя, років		
Загальний коефіцієнт смертності		

1	2	3
<i>Здоров'я</i>		
Рівень госпіталізації населення, на 100 жителів		
Перинатальна смертність, на 1 000 народжених		
Коефіцієнт інвалідності, на 1 000 населення		
Захворюваність на активний туберкульоз, на 100 тис. населення		
<i>Відтворення</i>		
Коефіцієнт народжуваності		
Коефіцієнт дитячої смертності до 1 року, на 1 000 народжених		
<i>Родина</i>		
Коефіцієнт стійкості сімей		
<i>Духовні цінності</i>		
Засуджені, на 1 000 населення		
Алкоголізм, на 100 000 населення		
Наркотичні захворювання, на 100 000 населення		
Захворюваність на СНІД на 100 000 населення		
<i>Багатство</i>		
Вклади на душу населення в банках, грн		
Забезпеченість автомобілями, шт. на 1 000 населення		
<i>Соціальний захист</i>		
Відсоток безробітних		
Навантаження на 1 вільне робоче місце, осіб		
Надання населенню субсидій, грн/осіб		
Кількість місць у домах-інтернатах для громадян похилого віку та інвалідів у розрахунку на 1 000 дітей, інвалідів і пенсіонерів		
<i>Культура</i>		
Відвідування музеїв, на 100 осіб населення		
Відвідування театрів, на 100 осіб населення		
Відвідування концертів, на 100 осіб населення		
Поточні потреби		
<i>Споживання</i>		
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих робітників		
<i>Житло</i>		
Забезпеченість населення житлом, м ² /особа		

1	2	3
<i>Безпека</i>		
Кількість загиблих від травматизму на виробництві, на 1000 працюючих		
Кількість зареєстрованих злочинів на 1 000 осіб		
Середовище проживання		
<i>Повітря</i>		
Викиди від стаціонарних джерел забруднення, т/км ²		
Викиди від нестаціонарних джерел забруднення, т/км ²		
<i>Вода</i>		
Скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти, млн м ³		
<i>Промислові відходи</i>		
Наявність відходів I – III класів небезпеки у сховищах та на території підприємств, кг/м ²		
Соціальна інфраструктура		
<i>Охорона здоров'я</i>		
Кількість лікарів усіх спеціальностей, на 10 000 населення		
Кількість середнього медперсоналу, на 10 000 населення		
Кількість лікарняних ліжок, на 10 000 населення		
Ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, на 10 000 населення		
<i>Оздоровлення і відпочинок</i>		
Кількість місць у санаторіях і будинках відпочинку, на 1 000 населення		
Кількість місць в оздоровчих таборах, на 1 000 населення		
<i>Освіта</i>		
Кількість школярів на 1 вчителя		
Відсоток студентів у загальній кількості населення		
Охоплення дітей дошкільними закладами, % до кількості дітей відповідного віку		
<i>Товари та послуги</i>		
Торгова площа магазинів		
Кількість місць на об'єктах ресторанного господарства, на 1 000 населення		

Методичні рекомендації

Таблицю необхідно заповнити даними зі статистичних щорічників. Кожен студент обирає регіон та виконує дане завдання самостійно.

Загальний інтегральний показник умов проживання населення ($I_{рж}$), а також комплексний його компонент (K_i) та елементів (K_{ij}) розраховуються за допомогою формули:

$$K_{ij} = \sum_{s=1}^n w_l z_{ijl}, \quad (16)$$

де Z_{ijl} – кількісна стандартизована оцінка l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти рівня життя населення регіону;

w_l – коефіцієнт значущості l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти, визначається за формулою:

$$w_l = \frac{\delta_l}{\sum_{l=1}^n \delta_l}, \quad (17)$$

де δ_l – дисперсія l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти рівня та якості життя населення регіону;

n – кількість окремих показників, за допомогою яких оцінюється j -й елемент i -ї компоненти рівня та якості життя населення.

Стандартизована оцінка l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти умов проживання населення регіону визначається за такою формулою:

а) для показників-стимуляторів:

$$z_{ijl} = \frac{x_{ijl} - x_{minl}}{x_{maxl} - x_{minl}}, \quad (18)$$

де x_{ijl} – фактичне значення l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти рівня та якості життя населення регіону;

x_{minl} і x_{maxl} – відповідно мінімальне та максимальне значення l -го окремого показника j -го елемента i -ї компоненти рівня та якості життя населення регіону;

б) для показників-дестимуляторів:

$$z_{ijl} = \frac{x_{max} - x_{ijl}}{x_{maxl} - x_{minl}}. \quad (19)$$

Оцінка умов проживання населення здійснюється за допомогою окремих, комплексних та інтегральних показників.

Оцінка умов проживання населення регіону за компонентами наведена в табл. 19.

Таблиця 19

Оцінка умов життя населення регіону за компонентами

Показник рівня та якості життя населення	Значення показника	Ранг
Довгострокові цінності		
Довге життя		
Здоров'я		
Відтворення		
Родина		
Духовні цінності		
Багатство		
Соціальний захист		
Культура		
<i>Комплексний показник компоненти (K1)</i>		
Поточні потреби		
Споживання		
Житло		
Безпека		
<i>Комплексний показник компоненти (K2)</i>		
Середовище проживання		
Повітря		
Вода		
Промислові відходи		
<i>Комплексний показник компоненти (K3)</i>		
Соціальна інфраструктура		
Охорона здоров'я		
Оздоровлення і відпочинок		
Освіта		
Товари та послуги		
<i>Комплексний показник компоненти (K4)</i>		
<i>Інтегральний показник оцінки рівня та якості життя населення регіону</i>		

Завдання 6. Аналіз зайнятості міського населення та ринку праці

Завдання 6.1. Розрахувати оборот робочих місць та темп зміни зайнятості.

У розрахунковий період загальна кількість робочих місць становила 350 тис. Протягом розрахункового періоду буде додатково створено 40 тис. робочих місць і ліквідовано 10 тис.

Завдання 6.2. У попередній період у галузі функціонувало 250 тис. робочих місць. У розрахунковий період темп створення додаткових робочих місць дорівнюватиме 0,25, а кількість ліквідованих робочих місць досягне 30 тис.

На основі вихідних даних розрахувати: кількість робочих місць, створених протягом розрахункового періоду; темп ліквідації робочих місць; кількість функціонуючих робочих місць у розрахунковий період; темп зміни зайнятості; оборот робочих місць; надлишковий оборот робочих місць.

Завдання 6.3. У розрахунковий період темп працевлаштування дорівнюватиме 0,35, а кількість звільнених працівників досягне 20 тис. осіб. У попередній період у галузі було зайнято 300 тис. осіб.

Необхідно обчислити показники: кількість працевлаштованих у розрахунковий період; темп звільнення працівників; темп зміни зайнятості (двома методами: за зміною темпів працевлаштування й звільнення та через зміну кількості працівників); оборот робочої сили.

Завдання 6.4. Розрахувати частку приросту ВВП за рахунок продуктивності праці та кількість зайнятих, якщо відомо, що у розрахунковий період ВВП зростає на 0,95 %, продуктивність праці – на 0,79 %.

Завдання 6.5. Розрахувати вартісний приріст ВВП загальний і окремо за рахунок зміни продуктивності праці та чисельності зайнятих.

Вихідні дані:

Кількість зайнятих на ринку праці у попередній період становила 15 млн осіб, продуктивність праці дорівнювала 10 тис. грн на одну особу. У розрахунковий період кількість зайнятих становитиме 17 млн осіб, а продуктивність праці досягне 11 тис. грн на одну особу.

Завдання 6.6. У попередній період у галузі нараховувалося 200 тис. функціонуючих робочих місць. Протягом розрахункового періоду буде створено додатково 50 тис. робочих місць і ліквідовано 30 тис.

На основі наведених даних, розрахувати: кількість функціонуючих робочих місць у розрахунковий період; темп створення нових робочих місць; темп зміни зайнятості; темп ліквідації робочих місць.

Завдання 6.7. Розрахувати коефіцієнт навантаження на одне робоче місце та коефіцієнт вакантності.

Кількість безробітних становить 1,2 млн осіб. Кількість вакантних робочих місць дорівнює 1 млн.

Завдання 6.8. Розрахувати темп зміни зайнятості та кількість функціонуючих робочих місць у розрахунковий період.

Вихідні дані:

Темп створення додаткових робочих місць дорівнює 0,35, а темп їх ліквідації становить 0,4. Кількість функціонуючих робочих місць у попередній період становила 300 тис.

Методичні рекомендації

Коефіцієнти, що характеризують наявність незбалансованості на ринку праці:

коефіцієнт навантаження на одне робоче місце розраховується як відношення кількості офіційно зареєстрованих безробітних до кількості вакантних робочих місць;

коефіцієнт вакантності, навпаки, відображає відношення кількості вакансій до кількості претендентів на них.

Аналіз тенденцій зайнятості населення охоплює визначення: динаміки кількості зайнятих; структури зайнятості; рівня зайнятості – відношення кількості зайнятих до кількості робочої сили; динаміки збалансованості робочих місць на рівні галузі або регіону.

Аналіз динаміки збалансованості робочої сили передбачає розрахунок показників обороту робочих місць та обороту робочої сили.

Для характеристики обороту робочих місць розраховуються темп створення нових робочих місць та темп ліквідації робочих місць. Різниця між цими показниками буде характеризувати темп зміни зайнятості. Сума цих показників визначає оборот робочих місць.

Галузевий оборот робочої сили розраховується за двома показниками: темп працевлаштування і темп звільнення працівників.

Різниця між цими показниками характеризує темп зміни зайнятості. Сума цих показників означає оборот робочої сили.

Зіставлення динаміки робочих місць і робочої сили дає змогу виявити збалансованість між темпами їхньої зміни на ринку праці.

На рівні національної економіки продуктивність праці визначається як співвідношення між вартістю ВВП та кількістю зайнятих.

Завдання 6.9. Розрахувати кількість та темп приросту економічно активного населення за 2010 рік.

Кількість зайнятого населення у працездатному віці в 2009 році становила 36,675 млн осіб, що складає 87 % від загальної кількості зайнятих та 42 % від загальної кількості економічно активного населення. Кількість осіб старше працездатного віку збільшилася на 3 %, а приріст зайнятих працездатного віку у 2010 році склав 1,2 %. Зміна кількості безробітних у звітному році становила 12 %.

Завдання 6.10. Визначити рівень безробіття в державі за такими даними:

Кількість безробітних у базовому році становить 2,3 % від загальної кількості населення. У розрахунковому році цей показник зріс на 0,2 %. Кількість населення працездатного віку країни становить у базовому році 33 543 006 осіб, що на 1,2 % більше ніж у розрахунковому році.

Завдання 6.11. Розрахувати коефіцієнти працевлаштування та звільнення якщо відомо, що протягом звітного року було працевлаштовано 0,9 % загальної кількості населення працездатного віку. Кількість населення працездатного віку країни становить у базовому році 33 543 006 осіб, що на 1,2 % більше ніж у розрахунковому році. Втратили роботу 1,1 % загальної кількості населення працездатного віку. У базовому році кількість працевлаштованого населення склала 23 678 осіб, що на 1,1 % менше, ніж у звітному році.

Методичні рекомендації

Темп приросту економічно активного населення країни визначається за формулою:

$$T_{\text{пр}}(\text{ЕАН}) = \frac{Ч_{\text{зр}} - Ч_{\text{бр}}}{Ч_{\text{бр}}} \times 100\%, \quad (20)$$

де $T_{\text{пр}}(\text{ЕАН})$ – темп приросту економічно активного населення країни;

$Ч_{\text{зр}}$ – кількість населення країни звітного року;

$Ч_{\text{бр}}$ – кількість населення країни базового року.

Рівень безробіття визначається за формулою:

$$P_U = \frac{U}{L} \times 100\%, \quad (21)$$

де P_U – рівень безробіття (%);

U – кількість безробітних;

L – кількість робочої сили.

Сума зайнятих та безробітних визначає економічну категорію "робоча сила" і характеризує економічне активне населення.

Коефіцієнт працевлаштування розраховується як відношення кількості працевлаштованих безробітних до кількості безробітних.

Коефіцієнт звільнення розраховується як відношення кількості звільнених працівників до кількості зайнятих.

Завдання 7. Аналіз соціальної безпеки людини

Завдання 7.1. Провести комплексний аналіз соціальних показників та визначити масштаби бідності за допомогою даних табл. 20, 21.

На основі наведених даних, розрахувати: межу бідності; рівень бідності; сукупний дефіцит доходів бідного населення; середній дефіцит доходів бідного населення; глибина бідності.

Таблиця 20

Кількість домогосподарств, тис

Регіони	2010 рік	2011 рік	2012 рік
1	2	3	4
Україна	17 050,3	17 022,7	16 984,1
АРК	736,2	735,8	735,2
Вінницький	647,5	645,8	644,0
Волинський	336,6	336,0	335,9
Дніпропетровський	1 317,6	1 316,8	1 315,8
Донецький	1 694,4	1 690,7	1 689,4
Житомирський	496,1	495,1	493,5

1	2	3	4
Закарпатський	356,3	356,5	356,0
Запорізький	691,6	690,5	689,0
Івано-Франківський	451,2	451,5	451,3
Київський	638,8	638,4	639,4
Кіровоградський	429,6	428,1	425,8
Луганський	923,0	918,6	911,2
Львівський	820,7	821,0	820,3
Миколаївський	449,9	449,0	448,2
Одеський	840,6	840,7	842,1
Полтавський	611,0	608,7	603,3
Рівненський	377,2	377,6	377,1
Сумський	451,8	449,4	447,0
Тернопільський	361,7	360,9	360,2
Харківський	1 035,4	1 032,9	1 031,1
Херсонський	406,4	406,1	405,4
Хмельницька	494,5	492,5	489,8
Черкаський	531,9	529,2	526,0
Чернівецький	305,9	305,9	305,6
Чернігівський	461,0	458,4	452,6
м. Київ	1 049,9	1 052,8	1 055,2
м. Севастополь	133,5	133,8	133,7

Таблиця 21

**Частка населення із середньодушовими еквівалентними доходами
на місяць нижче прожиткового мінімуму**

Регіони	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	загальні доходи, (%)	грошові доходи, (%)	загальні доходи, (%)	грошові доходи, (%)	загальні доходи, (%)	грошові доходи, (%)
1	2	3	4	5	6	7
Україна	8,8	15,6	7,8	13,7	9,1	14,1
АРК	13,7	16,7	10,4	11,7	11,8	13,8

1	2	3	4	5	6	7
Вінницький	10,0	22,1	9,2	17,7	6,9	17,6
Волинський	10,5	31,5	10,7	24,5	8,0	17,9
Дніпропетровський	6,1	8,6	6,6	10,4	6,8	9,4
Донецький	6,5	8,5	5,4	6,5	3,5	4,5
Житомирський	14,4	24,8	11,4	18,5	17,1	23,9
Закарпатський	15,4	26,5	11,3	27,7	12,9	22,3
Запорізький	8,8	12,2	4,9	7,1	7,9	13,5
Івано-Франківський	8,9	23,3	9,1	21,9	12,9	23,9
Київський	5,5	8,4	3,2	10,2	7,7	13,4
Кіровоградський	13,3	19,2	8,1	17,1	11,4	15,2
Луганський	5,3	9,3	5,8	10,1	9,3	11,2
Львівський	10,9	19,5	12,0	18,2	10,4	15,4
Миколаївський	6,5	10,5	5,6	8,9	6,6	12,1
Одеський	9,8	17,0	10,1	15,3	10,7	13,1
Полтавський	8,6	17,0	5,1	15,3	9,9	17,0
Рівненський	11,5	32,4	11,9	24,3	12,5	20,5
Сумський	8,7	20,7	6,2	15,5	7,5	18,2
Тернопільський	16,1	30,8	11,8	25,6	20,2	32,9
Харківський	3,0	8,4	4,9	7,4	6,6	9,9
Херсонський	21,7	25,6	9,8	13,3	15,8	21,6
Хмельницька	13,9	20,7	18,4	23,8	15,3	22,4
Черкаський	8,6	16,2	6,0	14,8	9,0	14,5
Чернівецький	9,2	18,5	9,5	19,3	15,7	19,5
Чернігівський	3,9	14,1	9,8	17,9	6,1	15,8
м. Київ	2,7	3,6	2,6	3,5	2,8	4,0
м. Севастополь	1,5	3,2	0,1	0,3	2,3	2,3

Методичні рекомендації

Комплексний аналіз масштабів бідності проводиться за системою показників:

1) межа бідності (Z) рівень споживання нижче мінімального рівня споживання;

2) рівень бідності (показує відсоток сімей, рівень доходів в яких нижчий за встановлену межу бідності) співвідношення між кількістю населення, що визнається бідним та загальною кількістю населення;

3) сукупний дефіцит доходів бідного населення. Сукупний дефіцит – це сума коштів, яких у середньому не вистачає одному бідному до визначеної межі бідності;

4) середній дефіцит доходів бідного населення (скільки в середньому одній бідній особі на місяць не вистачає коштів до межі бідності);

5) глибина бідності (віддаленість бідного населення від межі бідності).

Рівень бідності визначається за формулою:

$$P_o = \sum_{i=1}^n \frac{Q_i}{n} \times 100 \%, \quad (21)$$

де Q_i – кількість сімей (домогосподарств, окремих фізичних осіб), які є бідними відповідно до одного з критеріїв бідності;

n – загальна кількість сімей (домогосподарств, окремих фізичних осіб) на території, де проводять моніторинг бідності.

Глибина бідності – співвідношення між рівнем споживання (доходів) бідних сімей (домогосподарств, окремих фізичних осіб) і межею бідності (Z):

$$P_1 = \frac{1}{n} \times \frac{Z - Y}{Z} \times 100 \%, \quad (22)$$

де Y – рівень споживання (доходів) сімей (домогосподарств, окремих фізичних осіб), яких визнали бідними.

Мінімальний споживчий бюджет (МСБ) – та межа, за якою особа живе за умов обмеження найнеобхідніших життєвих потреб.

Перехід від стану бідності до стану злиднів характеризує показник – прожитковий мінімум (30 – 40 % від МСБ).

Фізіологічний мінімум – та межа фізіологічного виживання людини, життя за якою завдає шкоди її здоров'ю.

Використана література

1. Безтелесна Л. І. Управління людським розвитком та його фінансове забезпечення в Україні: оцінка та перспективи : монографія / Л. І. Безтелесна. – Рівне : НУВГП, 2009. – 361 с.
2. Гавриленко І. М. Соціальний розвиток : навч. посібн. / І. М. Гавриленко, П. В. Мельник, М. П. Недюха. – К. : Знання, 2001. – 484 с.
3. Гончарова С. Ю. Соціальна політика : навч. посібн. / С. Ю. Гончарова, І. П. Отенко. – Х. : ХДЕУ, 2003. – 198 с.
4. Гриненко А. М. Соціальна політика : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципліни / А. М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 309 с.
5. Данилишин Б. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку / Б. Данилишин, В. Куценко // Вісник НАН України. – 2010. – № 1. – С. 20–28.
6. Денисова І. Соціальна політика : учебник / І. П. Денисова. – М. : Феникс, 2009. – 352 с.
7. Діагностика соціального розвитку регіону : наук. розробка / авт. кол. : З. Б. Балабаєва, С. В. Овчаренко, І. Л. Росколотько та ін. – К. : НАДУ, 2010. – 40 с.
8. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посібн. / Г. Т. Завіновська. – К. : КНЕУ, 2003. – 300 с.
9. Зінченко С. М. Управління соціальним розвитком як особливий вид управлінської діяльності / С. М. Зінченко // Вісник НАДУ. – 2005. – № 3. – С. 156–161.
10. Зотова О. Ю. Основы безопасности личности и общества / О. Ю. Зотова, Ю. П. Зинченко. – М. : Издательство Академии повышения квалификации и переподготовки работников образования, 2010. – 290 с.
11. Колот А. М. Соціально-трудова відносина: теорія та практика регулювання : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2003. – 232 с.
12. Малімон В. І. Соціальна і гуманітарна політика : навч. посібн. / В. І. Малімон. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. – 352 с.
13. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання : монографія / О. А. Мельниченко. – Х. : Вид. ХарРІ НАДУ Магістр, 2008. – 232 с.
14. Миронова Т. Л. Управління розвитком регіону : навч. посібн. / Т. Л. Миронова, О. П. Добровольська, А. Ф. Процай. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 328 с.

15. Москаленко Н. О. Економіка праці в організації : навч. посібн. / Н. О. Москаленко, І. П. Отенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 228 с.
16. Пархоменко В. П. Соціальні послуги як об'єкт управління органів місцевого самоврядування / О. О. Казанська, В. П. Пархоменко // Держава та регіони. – 2008. – № 1. – С. 85–88.
17. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 48. – С. 409.
18. Регіональне управління: інноваційний підхід : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / С. М. Бутко, М. П. Зеленська, О. О. Зеленський та ін.; за заг. ред. д.е.н, проф. С. М. Бутка. – К. : Знання України, 2006. – 560 с.
19. Семигіна Т. В. Порівняльна соціальна політика : навч. посібн. / Т. В. Семигіна. – К. : МАУП, 2005. – 276 с.
20. Социальная политика региона : теория и практика : учебн. пособ. / кол. авторов ; под ред. И. С. Скворцова. – М. : КНОРУС, 2010. – 270 с.
21. Соціальний захист населення України : навч. посібн. / авт. кол. : І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, О. М. Коваль та ін. ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : Вид. НАДУ, 2010. – 212 с.
22. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посібн. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
23. Фаренік С. А. Управління соціальними процесами: побудова та реалізація соціальних моделей : монографія / С. А. Фаренік. – К. : Вид. УАДУ, 2003. – 368 с.
24. Шевчук П. І. Соціальна політика : навч. посібн. / П. І. Шевчук. – Львів : Світ, 2005. – 400 с.
25. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципліни / А. Г. Ягодка. – К. : КНЕУ, 2002. – 232 с.
26. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.portal.rada.gov.ua>.
27. Офіційний сайт Державної служби статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
і плани семінарських занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК"
для студентів спеціальності 8.15010008
"Публічне адміністрування"
денної форми навчання**

Укладач **Грузд Марина Володимирівна**

Відповідальний за випуск **Гавкалова Н. Л.**

Редактор **Хижняк Т. М.**

Коректор **Маркова Т. А.**

План 2014 р. Поз. № 209.

Підп. до друку   Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,25. Обл.-вид. арк. 2,81. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*